

H. Ekrem Cunedioğlu¹
Kalkınma Programı Direktörü

POPÜLER MÜZİKTEKİ DÖNÜŞÜMÜN ANATOMİSİ

POLİTİKA NOTU

2010 yılının Türkiye müzik listelerinde zirveye oturan bir şarkıyı düşünün: Ortalama 4 dakika 28 saniye sürüyor, nakarat şarkının ortasında geliyor, sözcük dağarcığı 240'ı aşkın eşsiz kelimeyle zengin bir dil sunuyor. Günümüzdeki muadillerini incelediğinizde ise ortalama sürenin üç dakikanın altına indiğini, nakaratın ilk 12 saniyede patladığını ve sözlerin büyük çoğunluğunun birkaç kelimelik bloğun defalarca döndürülmesinden ibaret olduğunu görüyorsunuz. Bu iki şarkı arasındaki derin mesafe, sadece bir neslin beğeni kaymasını değil; müziği kökünden yeniden biçimlendiren sistematik dinamiklerin etkilerini anlatıyor.

Popüler müzikte yaşanan bu dönüşüm, çoğu zaman nesiller arası bir estetik çatışması olarak küçümsenir. Oysa veriler, değişimin bireysel zevk farklılıklarını aşan makro bir boyuta sahip olduğunu ortaya koyuyor. Şarkı süreleri dramatik biçimde kısaltmakta, kelime zenginliği erimekte, müzikal duygu paleti kararmakta ve küfür içerikli yapıtların ana akım listelerdeki payı katlanarak büyümektedir. Eş zamanlı gerçekleşen ve birbiriyle örtüşen bu gelişmeler, ortak bir kökene işaret etmektedir.

Bu politika notunda popüler müziğin basitleşmesi, anlamsızlaşması ve argolaşmasının üç ana gücün bileşik sonucu olduğu tartışılmaktadır: Dijital platformların algoritmik dayatmaları, artan ekonomik sorunların yarattığı bilişsel yük ve şiddetin çapraz medya ekosisteminde kârlı bir ürüne dönüştürülmesi, birbirini besleyen kusursuz bir döngü yaratmıştır. Müziğin giderek basitleşmesi sanatçıların bireysel tercihlerinin ya da kitlelerin zevk düşüklüğünün değil; doğrudan doğruya bu güçlerin öngörülebilir bir çıktısıdır (Morris, 2020; Fuchs, 2015). Bu çerçevede popüler müziğin dönüşümü salt bir estetik mesele değil; bir toplumun

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1459>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

ekonomik ve psikolojik durumunu ses katmanında yansıtan bir gösterge olarak da okunabilir: Şarkılar kısaltıkça, sözcükler yoksullaştıkça ve duygusal palet karardıkça, arka planda hangi yapısal kuvvetlerin işlediğine dair ipuçları üretilmektedir.

Bu politika notu söz konusu üç kuvveti ayrıştırarak sınamayı; her birinin bağımsız mı yoksa ancak birlikte mi açıklayıcı olduğunu tartışmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede sunulan bulgular ve teorik çerçeve, kesin nedensel çıkarımlar yapmak yerine yapısal güçler arasındaki örüntüleri ortaya koymayı ve politika tartışmasına zemin hazırlamayı hedeflemektedir.

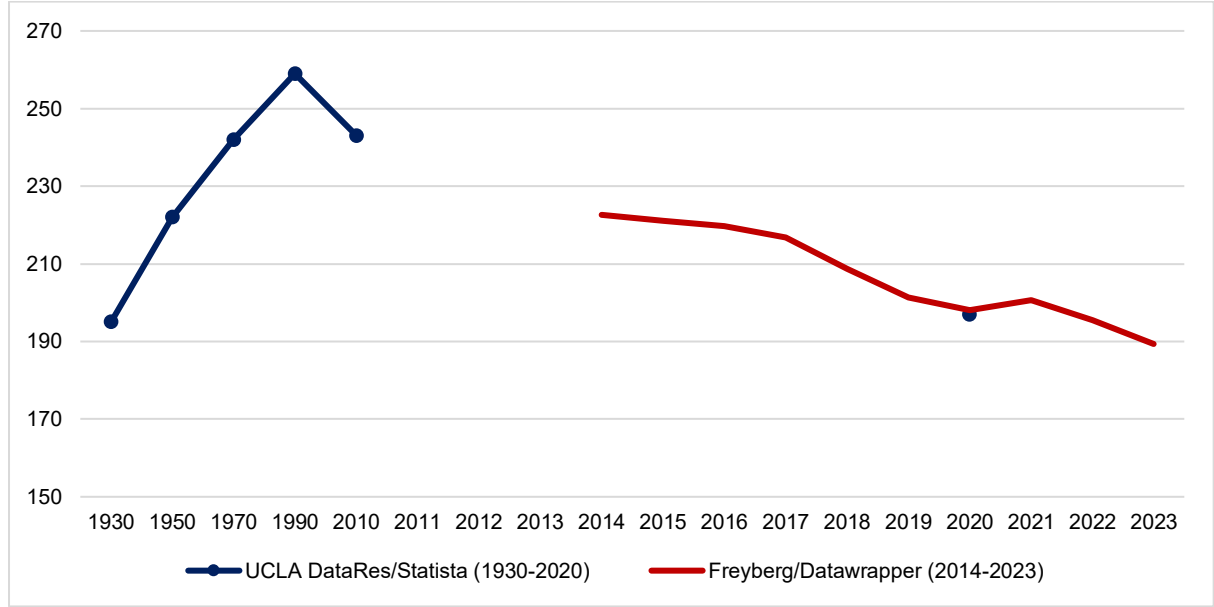
Türkiye, ele alınan bu ekonomik sorunlar, bilişsel yük ve şiddetin metalaşması süreçlerinin son yıllarda en yoğun biçimde yaşandığı ülkeler arasında yer almaktadır. 2018 döviz krizi ve akabindeki yüksek enflasyon süreci ülkedeki eşitsizlik algısını keskinleştirmiş; yoksulluğun getirdiği bilişsel yükü ve sosyal dışlanma dinamiklerini derinleştirmiştir. Bu makroekonomik tablo, küresel düzeyde müziği dönüştüren algoritmik trendlerin Türkiye’de çok daha yıkıcı ve hızlı bir şekilde karşılık bulmasına zemin hazırlamıştır.

1. Platformlaşma ve dikkat ekonomisi

Srnicek (2017), platform kapitalizmini dijital ekonominin belirleyici bir özelliği olarak tanımlamış; platformların yalnızca bir aracı değil, veri toplama ve meta üretim merkezleri hâline geldiğini ileri sürmüştür. Müzik endüstrisi bu dönüşümün en somut örneklerinden birini sunmaktadır. Spotify gibi akış platformları, dinleyici davranışlarını gerçek zamanlı olarak izleyerek algoritmik önerilerle içerik tüketimini yönlendirmekte ve bu süreçte müzisyenlerin üretim pratiklerini doğrudan şekillendirmektedir.

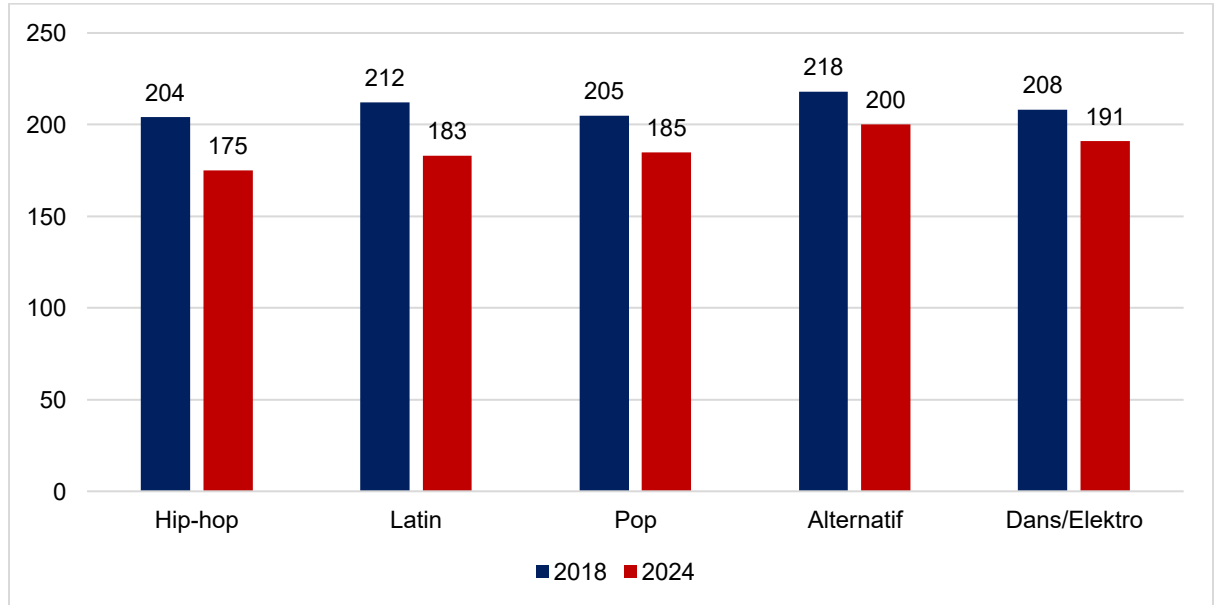
Adorno ve Horkheimer’in (1944/2002) kültür endüstrisi kavramı, sanatın piyasa güçleri tarafından standart bir tüketim malına dönüştürülmesini erken bir dönemde teşhis etmişti. Bugün bu süreç çok daha ileriye taşınmış; editoryal kararların yerini algoritmik öneri döngüleri, yani platformların dinleyici davranışından beslenerek hangi içeriği öne çıkaracağına otomatik olarak karar verdiği sistemler almıştır. Fuchs (2015), müziğin bir sanat eserinden veriye evrilmesini kültürel alanın ekonomi tarafından kolonize edilmesi olarak tanımlamaktadır. Spotify’nın 30 saniyelik izleme eşiği, TikTok’un 15 saniyelik kanca (hook) formatı ve “Discover Weekly” öneri döngüsü; sanatçının yaratıcılığının artık nerede başlayıp nerede biteceğini fiilen belirlemektedir. Kültürün metalaşması artık editoryal seçimlerle değil, milyonlarca dinleyici davranışından beslenen algoritmik optimizasyon döngüleriyle gerçekleşmektedir. Sanat eserinin özgünlüğü yalnızca piyasanın değil, piyasanın veriden ürettiği tahmin kalıplarının baskısı altındadır.

Müzikteki dönüşümün en somut göstergelerinden biri şarkı sürelerindeki düşüşün hızı ve zamanlamasıdır. Büyük ölçekli Spotify veri setlerine ve endüstri analizlerine göre 1990’daki ortalama 4 dakika 19 saniyelik süre (Statista, 2022) 2023’te 3 dakika 9 saniyeye inmiştir (Freyberg, 2024). Üstelik bu düşüş doğrusal olmayıp, Spotify’nın “30 saniye dinleme = 1 akış” kuralını uygulamaya koyduğu 2014 sonrasında belirgin biçimde ivme kazanmıştır. Şekil 1’de görüleceği üzere Spotify verilerine dayanan UCLA DataRes analizine göre şarkı süreleri 1990 ile 2010 arasında yıllık bileşik yalnızca %0,32 oranında azalmışken (Statista, 2022), Spotify’nın akış sayım kuralını uygulamaya koyduğu 2014 sonrasında bu oran yıllık bileşik %1,8’e fırlamıştır (Freyberg, 2024). Sanatçı açısından Spotify’nın dayattığı bu kural, mümkün olduğunca fazla ve mümkün olduğunca kısa şarkı üretmek anlamına gelmekte; uzun ve karmaşık yapıtlara ayrılan zaman ve emek ekonomik getiri sağlamamaktadır.

Şekil 1. Ortalama şarkı süresi (saniye, 1990-2023)

Kaynak: Statista (2022); Freyberg, V. (2024), Datawrapper.

Bu ivmelenme müzik türleri arasında farklı biçimlerde tezahür etmektedir. Chien'in (2025) 2018-2024 dönemini kapsayan tür bazlı analizine göre hip-hop ve Latin müzik bu süreçte ortalama şarkı süresini 29 saniye kısaltmış; pop, alternatif ve dans müziğinde bu düşüş ise en az 17 saniye olmuştur (Şekil 2). Bu örüntü, algoritmik basıncın tüm türleri aynı yönde etkilediğini, ancak akış platformlarında en yüksek dinlenme payına sahip türlerde kısalmanın daha keskin seyrettiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 2. Türle göre ortalama şarkı süresi (2018 ve 2024, saniye)

Kaynak: Chien (2025).

Bu kısalma şarkı yapısını da kökten dönüştürmektedir. Nakaratın şarkının ilk 15 saniyesine çekilmesi, 2017 yılında ana akıma yerleşen SoundCloud rap ekolünün simgesi Lil Pump'ın "Gucci Gang" şarkısında en çarpıcı biçimiyle görülür: 2 dakika 4 saniyelik bu parçanın sözlerinin büyük kısmı yalnızca birkaç kelimelik nakarat bloğunun yinelenmesinden

oluşmaktadır. Bu durum, TikTok ve Spotify'nın dayattığı kanca zorunluluğunun bir sonucu olup, müzisyenin eseri artık ilk saniyelerde tüketiciyi yakalamak zorunda olan dijital bir formata bürünmüştür. Şarkı, anlatım sanatı iken hızlı tüketim ve anında tatmin üzerine kurulu bir formüle dönüşmüş olmanın tipik bir vakası hâline gelmiştir.

Di Marco vd. (2025), 1970-2020 yılları arasındaki 30.000'den fazla MIDI dosyasını ağ bilimi yöntemleriyle analiz ederek müzikal evrimde dramatik bir dönüşüm tespit etmiştir. Araştırmacılar, popüler müziğin müzikal çeşitlilik açısından 1990'larda zirveye ulaştığını, 2000'lerden itibaren ise belirgin biçimde daralarak tekdüzeleştiğini ortaya koymuştur. Bu bulgu, akış (streaming) platformlarının içerik optimizasyon baskısıyla örtüşmekte ve algoritmik seçimin müzikal çeşitlilik üzerindeki daraltıcı etkisini desteklemektedir.

Berklee'nin şarkı yazarlığı bölüm başkanı Rodney Alejandro, şarkılardaki köprü bölümlerinin son on yılda büyük ölçüde ortadan kalktığını belirtmektedir (Madden, 2023). Bu kaybolma, yapısal bir sadeleşmenin değil; kısa ve yüksek enerjili döngüleri ödüllendiren algoritmaların baskısıyla yaşanan bir tasarım tercihinin ürününden öte bir zorunluluktur. Köprü bölümü, geleneksel olarak bir şarkının duygusal derinliğini ve anlatı karmaşıklığını taşıyan unsur olmuştur; ancak streaming ortamında atlanma riskini artırdığı için besteciler tarafından giderek daha az kullanılmaktadır.

Kısalma yalnızca sürede değil, başlık uzunluğunda da kendini göstermektedir. Freyberg'in (2024) Spotify Global Top 100 başlıklarını kapsayan analizine göre ortalama başlık kelime sayısı 2014'teki 2,8'den 2023'te 2,2'ye gerilemiştir. Dolayısıyla şarkı, yalnızca kısalmamış; kendini tanımlamanın malzemesi olan başlığını da yitirmeye başlamıştır.

Algoritmik baskının bir diğer boyutu, müziğin ses özelliklerindeki çeşitliliğin daralmasıdır. Spotify'nın müzikal pozitiflik skoru (valence), enerji ve akustiklik ölçütleri incelendiğinde, 2010-2023 arasında hem ortalama değerlerin hem de varyansın belirgin biçimde daraldığı görülmektedir: Müzik giderek daha homojen bir ses paletine sıkışmaktadır (Freyberg, 2024). Bu eğilim lirik ve akustik analiz çalışmalarıyla da tutarlılık göstermektedir. 500.000'i aşkın İngiliz şarkısını kapsayan 30 yıllık bir analiz (1985-2015), müzikal mutluluk ve parlaklık ölçütlerinde belirgin bir uzun dönemli gerilemeyi belgelemiştir (Interiano vd., 2018). 1973-2023 yıllarını kapsayan ve 20.000'i aşkın Billboard şarkısını içeren daha güncel bir çalışma ise elli yıl boyunca stres dilinin sistematik biçimde arttığını, pozitif duygu içeriğinin gerilediğini ve lirik karmaşıklığın azaldığını göstermiştir (Foramitti vd., 2025). Interiano vd. (2018), bu homojenleşmeyi müzikal yakınsama olarak tanımlamış ve bunun platform algoritmalarının yarattığı döngüsel geri beslemeden beslendiğini savunmuştur.

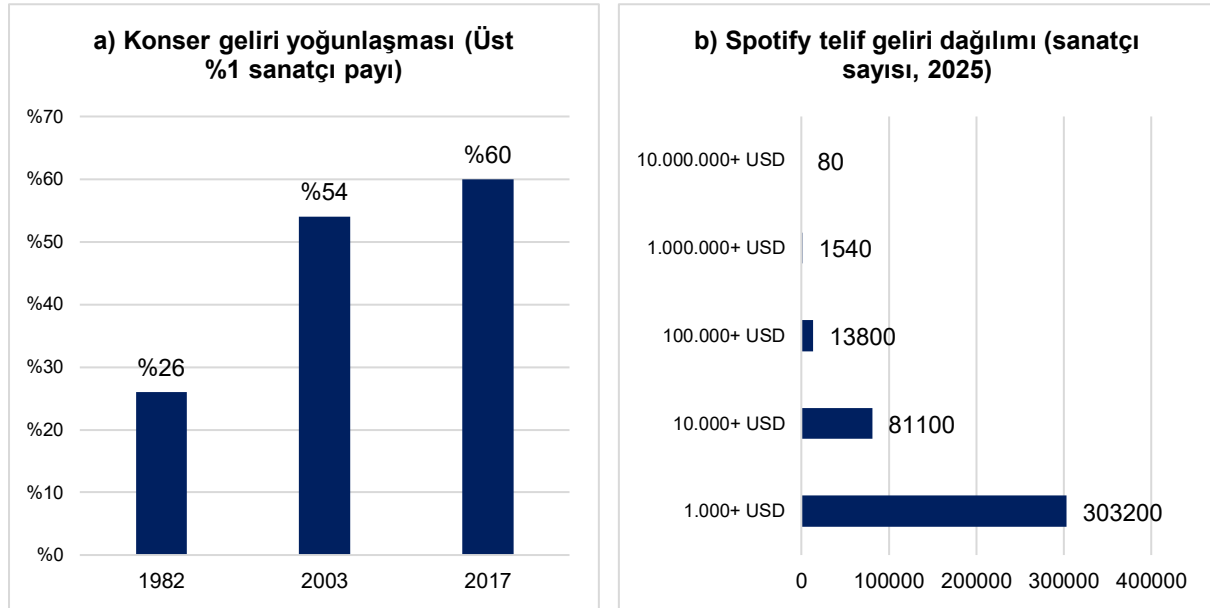
Algoritmalar, müziğin sadece duygusal ve yapısal özelliklerini değil, ekonomik ödül sistemini de homojenleştirmekte ve tekelleştirmektedir. Platform ekonomisinin belki de en çarpıcı çelişkisi işte bu gelir dağılımında kendini göstermektedir. Chris Anderson, 2004'te yayımladığı "Uzun Kuyruk" (Long Tail) teorisiyle internet dağıtımının marjinal sanatçılara küresel bir pazar açacağını, kültürel tüketimi demokratikleştireceğini öngörmüştü. Ancak gerçeklik, bu umut verici öngörünün tersine işlemiş görülmektedir. Nitekim, Krueger (2019), platformların bir süperstar ekonomisi yarattığını ortaya koymuştur: Üst yüzde 1'deki sanatçıların toplam konser gelirinden aldığı pay, 1982'deki yüzde 26 düzeyinden 2003'te yüzde 54'e, 2017'ye gelindiğinde ise yüzde 60'a yükselmiştir (Krueger, 2019). Akış yayıncılığı (streaming) gelirleri ilk bakışta farklı bir tablo sunmaktadır: Spotify'nın 2025 Loud & Clear raporuna göre bağımsız sanatçılar toplam telif havuzunun yaklaşık yüzde 50'sine erişmektedir. Ne var ki bu oran, üst kademedeki yoğunlaşmayı gizlemektedir. Aynı rapora

göre yıllık 1 milyon dolar ve üzeri kazanan sanatçı sayısı 1.540, yüz bin dolar ve üzeri kazanan sanatçı sayısı 13.800 iken, yüz bin dolar eşiğinin altında kalan yüz binlerce sanatçının payına düşen gelir hayatını müzikle kazanmaya yetecek düzeyin gerisindedir. İnternetin marjinal sanatçılara küresel bir pazar açacağı öngörüsünde bulunan uzun kuyruk vaadi, fiilen kısalan bir kuyruk gerçekliğine dönüşmüştür.

Pekeç (2022), streaming platformlarının telif hakkı ödeme yapılarını analiz ederek pro-rata modelinin (tüm abonelik gelirinin toplam dinlenme sayısına bölünüp dağıtıldığı sistemin) bağımsız ve niş müzisyenler aleyhine yapısal bir eşitsizlik yarattığını göstermiştir. Bu araştırma, kullanıcı merkezli modelin daha adil bir dağılım sağladığını ortaya koymakla birlikte, büyük platformların mevcut modeli koruma eğiliminde olduğunu ve bu durumun küçük sanatçıların gelir kaynaklarını sistematik olarak zayıflattığını vurgulamaktadır.

Bu noktada dile getirilmesi gereken güçlü bir karşı argüman vardır: Ana akım listeler zaten dar bir tüketim kesitini yansıtmakta; müzikal çeşitlilik niş platformlara, oyun listelerine ve yerel topluluklara kayıyor olabilir. Ancak bu itiraz, algoritmik kararmanın geçersizliğini değil; tam tersine derinliğini ortaya koymaktadır. Çünkü uzun kuyruğun varlığına rağmen kültürel referans noktalarını, genç nesillerin estetik normlarını ve ticari geri dönüşü belirleyen yine ana akım listelerdir. Niş varlığı, merkezdeki homojenleşmeyi dengelememektedir.

Şekil 3. Konser ve telif geliri yoğunlaşmaları

Kaynak: Konser geliri dağılımı için Krueger (2019); telif geliri dağılımı için Spotify Loud & Clear (2025).

Algoritmik vitrinde kendine yer bulmaya çalışan bağımsız müzisyenler, artık geleneksel sanatçılardan ziyade gig ekonomisi işçileriyle yapısal bir örtüşme içindedir. Dijital platformlar aracılığıyla içerik üreten müzisyenler; iş güvencesinden yoksun, proje bazlı ve algoritmik taleplere doğrudan bağımlı bir çalışma ilişkisi içine çekilmektedir. Schor ve Attwood-Charles (2017), gig ekonomisinin işçileri kendi hesabına çalışanlar olarak konumlandırırken, onları aslında platformun çıktı optimizasyon hedefleri doğrultusunda disipline ettiğini göstermiştir. Müzik alanında bu disiplin; şarkı uzunluğunu, nakaratın yerleşimini ve içeriğin öngörülebilirliğini algoritmanın ödüllendirdiği parametrelere göre ayarlamak anlamına gelmektedir. Platform kapitalizmi altında sanatçının hayatta kalması, özgün bir yaratıcılıktan ziyade, sistemin metriklerine uyumluluk göstermesine indirgenmiştir.

2. Yoksulluğun bilişsel yükü ve basitlik talebi

Müziğin basitleşmesini yalnızca arz tarafından, yani platform baskısından açıklamak yetersiz kalabilir. Zira talep tarafında da köklü bir dönüşüm yaşanmaktadır. Mullainathan ve Shafir (2013), parasal ya da zamansal kıtlığın, bireyin bilişsel kapasitesini nasıl daralttığını deneysel verilerle ortaya koymuştur. Ekonomik güvensizlik ve geçim stresi altındaki bireyler, zihinsel kapasitelerinin büyük bölümünü acil sorunlara tahsis etmek zorunda kalmakta ve bu durum, sanat yapıtlarını kavramak için gereken dikkat ve akışkan zekâ kapasitesini köreltmektedir.

Bu perspektiften bakıldığında, ekonomik kriz dönemlerinde popüler müziğin basitleşmesi bir kültürel çöküş değil, zihinsel kapasite üzerindeki yapısal baskının tetiklediği bir çıktı olarak da değerlendirilebilir. Nitekim, Pettijohn ve Sacco (2009), sosyal ve ekonomik baskı dönemlerinde kitlelerin derinlikli, anlam arayan yapıtlar yerine alışlagelen tekrar, tanıdık ses paletleri ve güvenli içerikler talep ettiğini göstermiş ve bu değişimin ekonomik belirsizlik dönemleriyle anlamlı bir ilinti sergilediğini ortaya koymuştur. Platform algoritmaları, zaten bu türden müzikleri tüketen kitleleri kendi öneri döngülerine kısıtarak alternatiflerle buluşmalarını engellemektedir. Dolayısıyla arz ile talep, kötü bir dengede birbirini pekiştirmektedir.

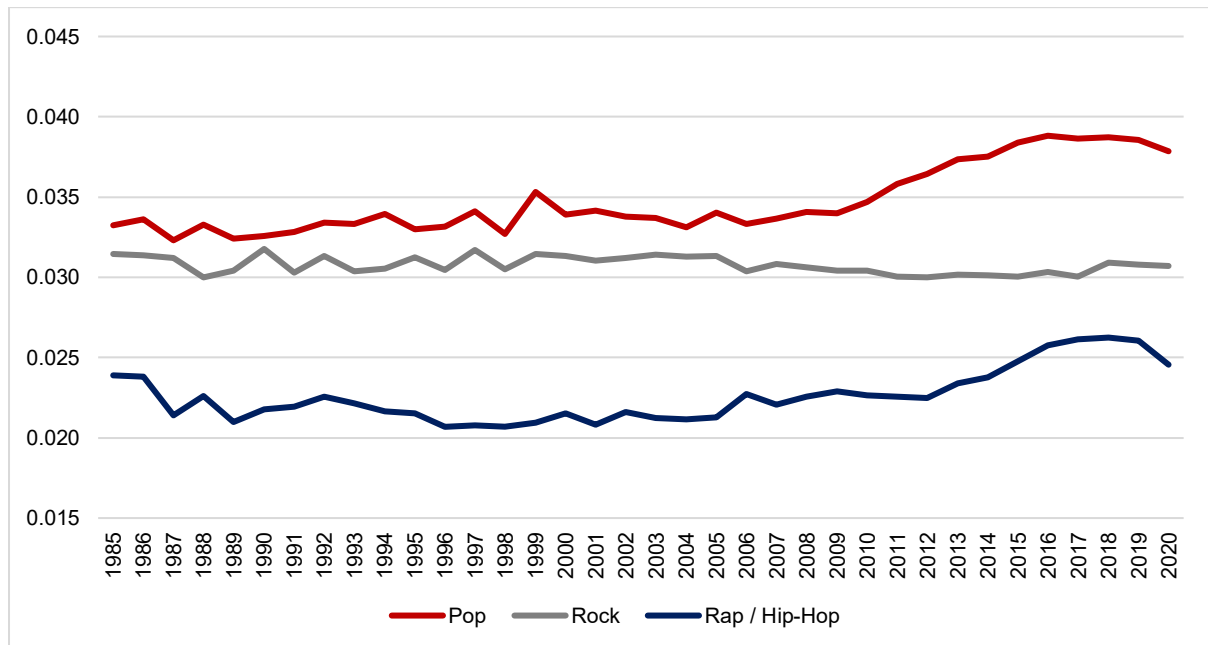
Bununla birlikte, talep dinamiklerini sadece bilişsel yük teorisiyle açıklamak da yeterli değildir. Zira basit ve tekrarcı içeriklere olan talep dar gelirli kesimlerle sınırlı kalmayıp, refah düzeyi yüksek tüketiciler arasında da yaygın biçimde gözlemlenen bir olgu haline gelmektedir. Bunun nedeni ekonomik baskının yanında dikkat ekonomisinin tüm gelir gruplarını etkileyen yapısal bir dönüşümü temsil etmesidir. Zaman kıtlığı hisseden ve bilişsel kaynaklarını sürekli rekabet eden uyaranlar arasında bölüştürmek zorunda kalan yüksek gelirli bireyler de boş zamanlarında düşük bilişsel yük gerektiren içeriklere yönelme eğilimi göstermektedir. Bir başka deyişle, platform algoritmaları yalnızca ekonomik baskıyı değil modern yaşamın yarattığı evrensel dikkat yorgunluğunu da sömürmektedir. Bu durum, müzikal basitleşmenin yalnızca ekonomik güvensizliğin değil, platformların tasarım kararlarının da bir ürünü olduğunu göstermekte; politika önerilerinin yalnızca yoksulluğu azaltmaya değil, algoritmik tasarım standartlarına da yönelmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Palomeque ve de-Lucio (2024), ekonomik kriz dönemlerinde dinleyicilerin daha neşeli ve pozitif müziklere yöneldiğini belgeleyen bir “kriz telafisi” örüntüsünü ortaya koymaktadır. Bu bulgu ilk bakışta müziğin niçin karardığı sorusunu yanıtsız bırakıyor gibi görünse de gerçekte bu tezi pekiştirmektedir. Nitekim mekanizmanın şu şekilde işlediği düşünülebilir: Kriz döneminde tüketici kısa vadeli bir pozitiflik talebi gönderir; algoritmalar bu sinyali üretim normuna çevirir ve kısa, enerjik, kanca odaklı içerikleri öne çıkarır. Kriz dindiğinde tüketici tercihleri çeşitlenebilir; ancak algoritmanın şekillendirdiği katalog basitleşme yolunda ilerlemeye devam eder. Başka bir deyişle tüketici anlık sinyal gönderir, platform kalıcı norm inşa eder.

Arz ve talebi buluşturan bu bilişsel daralmanın en çarpıcı ampirik kanıtı ise şarkı sözü kelime zenginliğine ilişkin nicel çalışmalardan gelmektedir. Parada-Cabaleiro vd. (2024), popüler şarkı sözlerinin son yarım asırda sistematik biçimde basitleştiğini ve şarkılardaki tekrar yoğunluğunun arttığını göstermiştir. Söz konusu çalışma, 1970-2020 yılları arasını kapsayan ve beş müzik türünden 353.000’i aşkın şarkıyı içeren geniş çaplı bir veri setiyle yürütülmüştür. Çalışmada leksikal karmaşıklığı logaritmik ölçekte değerlendiren Maas skoru belirgin biçimde gerilemiş; şarkılar aynı zamanda daha kolay okunur, daha kişisel ve duygusal olarak daha olumsuz bir nitelik kazanmıştır. Napier ve Shamir (2018) ise 6.000’i

aşkın Billboard şarkısı üzerinden (1951-2016) yürüttükleri analizde dramatik bir içerik dönüşümü tespit etmiştir: “Love” kelimesinin kullanım sıklığı elli yıl içinde yarıya düşerken, “hate” kelimesinin yıllık görülme sıklığı 4-5 örnekten yaklaşık 24 örneğe yükselmiştir. Eş zamanlı olarak nakarat/kıta oranı da tersine dönmüştür: 1970’lerde şarkıları yapılandıran hikâye anlatıcı kıtaların yerini giderek artan oranda döngüsel nakarat blokları almıştır. Bu bulgular, müziğin bir anlatım aracından alışlagelen tekrar aracına evrildiğini tutarlı biçimde desteklemektedir. Şekil 4’te sunulan Maas a² verisi bu eğilimi türler düzeyinde ayırtmaktadır: 1980-2020 arasında en belirgin tekrarcılık artışı pop türünde gözlemlenmektedir. Rap ise tüm türler arasında tarihsel olarak en düşük Maas skorlarını, yani en zengin kelime dağarcığını korumakla birlikte bu avantajını 2010 sonrasında kademeli biçimde yitirmektedir. 2018-2020 döneminde ise hem pop hem de rap için Maas skorunda küçük bir gerileme (leksikal çeşitlilikte kısmî bir artış) gözlemlenmektedir ancak bu kısa dönemli hareketin uzun vadeli trendi tersine çevirip çevirmediği ise verinin 2020’de sona ermesi nedeniyle henüz net değildir.

Şekil 4. Şarkı sözü leksikal çeşitliliği (Maas skoru, 1985-2020)

Kaynak: Parada-Cabaleiro vd. (2024), Zenodo, TEPAV hesaplamaları. Not: Yüksek Maas a² değeri daha yüksek tekrarcılığı, düşük değer daha zengin kelime dağarcığını gösterir.

3. Öfkenin sınıfsal sesi

Ekonomik sorunların ya da eşitsizliklerin derinleşmesi, yalnızca maddi bir yoksullaşmayı değil; kültürel bir dönüşümü de beraberinde getirmektedir. Bourdieu’nun (1986) sermaye kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, ekonomik sermayeye erişimi kapanan bireyler ve topluluklar, bu kaybı sembolik alanda telafi etmeye yönelmektedir. Sistemin dışında kalan ya da sisteme olan güvenini yitiren gençler için argo, küfür ve şiddet referansları adeta bir sokak sermayesi işlevi görmektedir; erişilemeyen ekonomik ve kültürel sermayenin simgesel ikamesi olarak toplumsal statü ve kimlik inşasında belirleyici bir rol üstlenmektedir. Harkness (2014), hip-hop/rap geleneğinde bu dinamiği ayrıntıyla göstermiş; Cian vd. (2022) ise müzik tercihlerinin sosyal sınıf sinyali olarak işlev gördüğünü deneysel verilerle ortaya koymuştur.

Bu tür dinamikler Türkiye bağlamında ele alındığında, 1970’lerden 2000’lere uzanan arabesk kültürü ile bugünün drill ve trap müziği arasındaki sınıfsal süreklilik ve kırılma noktaları öne

çıkılmaktadır. Her iki türün de kökü, sistemin dışına itilmiş kitlelerin sesinde yatmaktadır. Arabesk, kırsal Anadolu'dan büyük şehirlere göç eden ilk neslin ya da gecekondu mahallelerinin travmasını, yalnızlığını ve kaderci bir çaresizliğini dile getiriyordu (Özbek, 1991; Stokes, 1992). Hatta arabeskin bir tür olarak biçimsel kanalların dışında, kayıt stüdyolarının ve radyonun reddettikleri bir zeminde filizlenmesi bile kendisine talep gösterenlerle arasındaki bağı güçlendiriyordu. Bugünün drill ve trap müziği ise kentsel yoksulluğun ikinci ve üçüncü kuşağını; formel eğitimde ve istihdamda yer bulamayan, tüketim kültürünün içinde yetişmiş ancak ona erişemeyen bir gençliği temsil etmektedir. Arabesk kaderci acıyı içe yansıtırken drill dışa, sisteme doğru agresif bir biçimde patlamakta; pasif melankolinin yerini saldırgan bir varoluş iddiası almaktadır. Bu dönüşüm, yalnızca müzikal bir evrim değil; toplumsal hayal kırıklığının dilinin otuz yıl içinde yaşadığı yapısal bir yeniden biçimlenişin izlerini de taşımaktadır.

Söz konusu sokak sermayesi inşasının gözden kaçırılan bir diğer boyutu da belirgin biçimdeki maskülen niteliğidir. Güncel Türkçe drill ve trap dilinin kaba cinsel ifadeler, kadınlara yönelik aşağılayıcı hitaplar, şiddet ve güç gösterisi gibi başlıklara indirgenebilecek sözcük dağarcığı salt sınıfsal bir dışavurumun ötesinde, toksik bir erkeklik performansının da sahnesidir. Connell'in (1995) hegemonik erkeklik kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, ekonomik dışlanmanın yarattığı hegemonik erkeklikten kopuş bu kültürel üretim içinde yeniden kurulmaya çalışılmaktadır. Ekonomik güç kazanılamadığında yerine şiddet, cinsel egemenlik ve kabadayılık geçmektedir. İşte bu dinamik, popüler kültürdeki bu normalleşmenin aynı zamanda sosyolojik bir şiddet sarmalı yarattığını ortaya koymakta; gençlerin ilişki biçimleri, öz-algıları ve toplumsal şiddet eğilimleri üzerinde ölçülebilir izler bırakmaktadır.

Sokak kültürünün yarattığı bu yeni gerçeklik, büyük medya şirketleri ve platform algoritmaları tarafından kârlı bir ürüne dönüştürülmektedir. İçerik, özgün bir dışavurumun ötesinde, sistematik biçimde paketlenip metalaştırılmaktadır. Sistemin dışında kalmanın sesi, nihayetinde sistemin en çok kazandığı ses hâline gelmektedir. Bu süreç, Hebdige'in (1979) alt-kültürel direniş ve içselleştirme kuramında öngördüğü mekanizmanın dijital platform çağındaki yeniden biçimlenişini olarak da değerlendirilebilir: Özgün alt-kültürel anlatının dili, onu doğuran sistemi finanse eden içeriğe dönüştürülür ve direniş, algoritmik kâra tahvil edilir.

Bununla birlikte iki türü örtüştüren boyutlar kadar ayırıştıran boyutlar da açıklayıcıdır ve bu farklar, salt ekonomik dışlanma tezinin ötesine işaret etmektedir. Arabesk, kırsal kökenden kopmuş, büyük kentin eşiğinde tutunmaya çalışan bir ilk neslin müziğiydi. Bu neslin referans çerçevesi hâlâ kırsaldı: Cemaat, akrabalık ağı ve dini dayanışma hem fiili güvenlik ağı hem de kimlik zemini olarak işlev görüyordu. Arabeskin kaderci melankolisi tam da bu yerinden edilme deneyiminin dilidir: Gidilemeyen bir köy, ulaşılamayan bir sevgili, çözümsüz bir kader. Gecekondu mahallelerinde filizlenen bu tür, TRT ve resmi radyonun reddine rağmen kasetten kasete yayılarak tutunmuş; marjinalliği bile kitleleriyle arasındaki bağı pekiştirmiştir. Diğer bir ifadeyle direniş, sistemin dışında kalarak ifade buluyordu.

Bugünün drill ve trap gençliği ise bambaşka bir yerden konuşmaktadır. Bu nesil şehirde doğmuş; köye dönüşü, cemaatin güvencesi ve kaderci bir teslimiyet dilini içselleştirmemiştir. Hatta tam tersine, tüketim kültürünün içinde yetişmiş; marka, statü ve görünürlüğü hem arzu nesnesi hem de kimlik göstergesi olarak içselleştirmiştir. Dışlanma burada farklı bir biçimdedir: Sisteme erişimi kapanmış olmak değil, sistemin içinde görünür olmak ama faydasına erişememek. Yine sembolik sermaye perspektifinden ele alınırsa arabesk nesli

ekonomik sermayenin yokluğunu kültürel bir melankoli diliyle çözümlerken drill nesli ise bu yokluğu sembolik bir şiddetle aşmaya çalışmaktadır: Para yoksa güç, güç yoksa ses.

İki nesli birbirinden ayıran bir diğer yapısal fark, enformasyon ekolojisi. Arabesk dinleyicisi, içeriğini seçen ve sıralayan editoryal otoritelerden (TRT, radyo, plak şirketi) büyük ölçüde bağımsızdı; müziğin yayılma mekanizması yatay ve organikti. Drill ve trap gençliği ise algoritmik bir yayılma ekolojinde büyümüştür. Instagram Reels, TikTok ve YouTube Shorts, görünürlüğü anlık etkileşim metriğine bağlamakta ve bu da içeriğin süresini, tonunu ve dil yoğunluğunu doğrudan şekillendirmektedir. Arabesk sistemin dışında kalarak direnmişti; drill ise sisteme nüfuz ederek var olmaktadır ancak bu nüfuzun bedeli, direnişin algoritmik kâra dönüştürülmesidir.

Son olarak, iki tür arasındaki zamansal yönelim farkı da göz ardı edilmemelidir. Arabesk geçmişe bakar: Kaybedileni, geride bırakılanı, kavuşulamamış ağıtları. Drill ve trap şimdiki zamana ve yakın geleceğe kilitlidir: Statü performansı, güç gösterisi ve hayatta kalma taktikleri üzerine inşa edilir. Bu fark rastlantısal da değildir. Birinci neslin elinde hâlâ bir “önce” varken ikinci neslin elinde yoktur. Dolayısıyla artık tarihsel hafıza değil, anlık gerçeklik konuşmaktadır.

Bu çerçevenin ve metalaşma sürecinin ampirik yansıması, şarkı sözü duygu analizi bulgularında kendini açıkça göstermektedir. DeWall vd. (2011), Billboard listelerini 1980-2007 yılları arasında tarayarak “sosyal bağ” ve “olumlu duygu” temalarının sistematik biçimde gerilediğini, yerini “öfke”, “bireysellik” ve “anti-sosyal” içeriklere bıraktığını göstermiştir. 1973-2023 yıllarını kapsayan ve 20.000’i aşkın Billboard şarkısını içeren kapsamlı bir analiz (Foramitti vd., 2025), elli yıl boyunca lirik stres dilinin sistematik biçimde arttığını, pozitif duygu içeriğinin ise gerilediğini göstermiştir. Bir başka çalışmada (Napier ve Shamir, 2018) 1965-1975 döneminde yılda ortalama 38 pozitif, 12 negatif olarak sınıflandırılan Billboard şarkılarının 2005-2015 döneminde 15 pozitif, 20 negatife dönüştüğü saptanmıştır. Bu bulgular, salt bir algısal kaymanın değil; lirik üretimdeki yapısal bir yeniden biçimlenişin göstergeleridir.

Kwon vd. (2021), 1959-2019 yılları arasındaki Billboard Hot 100 listelerinde yer alan şarkıların temalarını içerik analizi yöntemiyle incelemiş ve olumsuz temalar içeren şarkıların bu dönemde anlamlı ölçüde artış gösterdiğini bulmuştur. Çalışma, müziğin duygusal tonunun toplumsal kaygı ve belirsizlik dönemleriyle paralel bir seyir izlediğini öne sürmekte; ancak aynı zamanda streaming platformlarının kararlı veya karanlık temalı şarkıları algoritmik olarak ön plana çıkarma eğiliminin bu eğilimi pekiştirdiğine dikkat çekmektedir.

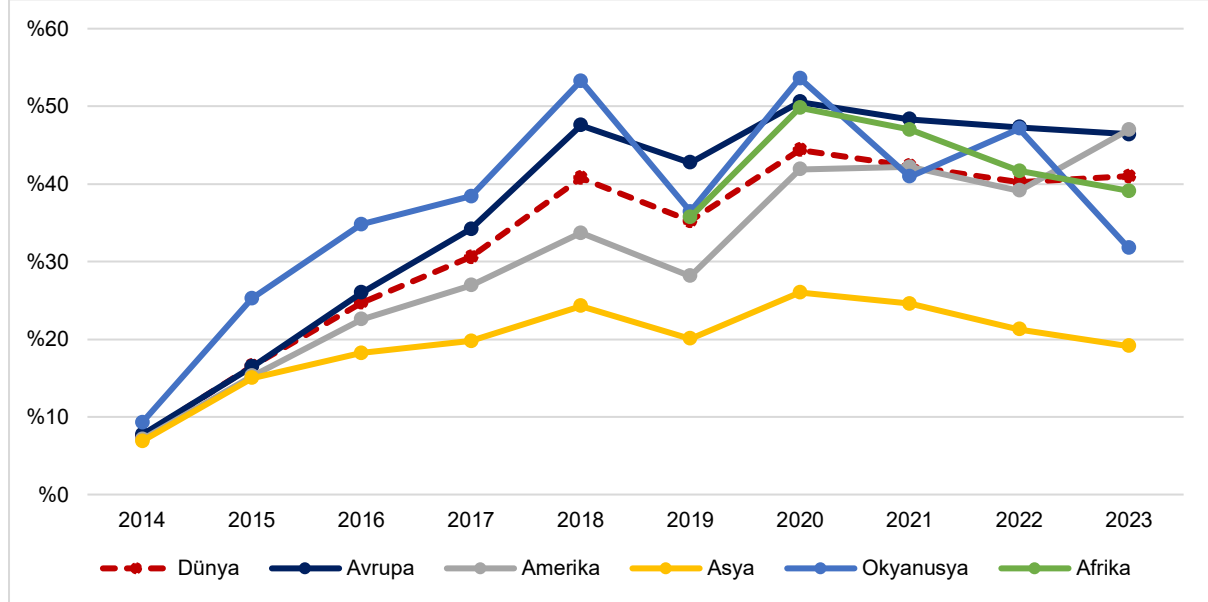
Spotify’nin müzikal pozitiflik skorundaki gerileme de bu tabloyu pekiştirmektedir. Freyberg’in (2024) Datawrapper analizi, küresel ölçekte gözlemlenen bu kararlı eğiliminin küresel mali kriz (2008) ve pandemi (2020) gibi ekonomik stres dönemlerinde belirgin sıçramalar sergilediğini ortaya koymaktadır. Her ne kadar bu zamansal örtüşme doğrudan nedensellik kurmak için başlı başına yeterli olmasa da bu örüntü, müzikal kararmanın yalnızca platform baskısından değil, toplumsal-duygusal bir dönüşümden de beslendiğini düşündürmektedir.

4. Sokağın metalaşması ve bir şiddet simülasyonu olarak medya ekosistemi

Açık (explicit) içerik oranındaki artış, sokağın metalaşması sürecinin en ölçülebilir göstergesidir. Spotify’nin Global Top 100 listesindeki “açık içerik” etiketli şarkıların 2014’teki yüzde 7,6 payından 2023’te yüzde 41’in üzerine çıktığı görülmektedir. Yaklaşık on yılda beş kattan fazla büyüme anlamına gelen bu değişimin önemli bir bölümünün, hip-hop ve rap

türlerinin ana akım listelerde merkeze yerleşmesinden kaynaklandığı açıktır. Ancak asıl dikkat çekici olan, bu trendin geleneksel olarak aile dostu kabul edilen pop türüne de sirayet etmiş olmasıdır.

Şekil 5. Açık (küfürlü) içerik oranı (Spotify Global Top 100, %, 2014-2023)

Kaynak: Freyberg, V. (2024), Datawrapper.

Şekil 5 bölgesel farklılıklar açısından da dikkat çekici bir örüntü sunmaktadır: 2023 itibarıyla açık içerik oranı Amerika'da yüzde 47 ve Avrupa'da yüzde 46 ile yüksek seyrederken, Asya'da yüzde 19 düzeyinde kalmaktadır. Küresel ortalama ise oran 2020'deki yüzde 44 zirvesinin ardından yüzde 41 civarında yataylaşmıştır ve bu durum trendin durduğuna değil, ivmenin yavaşladığına işaret etmektedir. Başka bir deyişle normalleşme tamamlanmış, yeni üst taban yerleşmiştir. Şiddetin ve argonun popüler kültürde normalleşmesi, sınırları yalnızca müzik endüstrisiyle çizilebilecek bir sorun değildir. Buradaki temel mekanizma çapraz medya etkileşimi üzerinden işlemektedir. Dijital platformlardaki argo yoğun şarkılar, sosyal medyada viral olan şiddet referanslı içerikler ve akış yayıncılığı platformlarında sokak estetiğini merkeze alan suç ve çete temalı yapımlar, birbirini sürekli güçlendiren kapalı bir döngü oluşturmaktadır. Bu döngüde içeriğin sosyolojik anlamı ya da toplumsal işlevi değil, tamamen algoritmik etkileşim metrikleri yönlendirici rol üstlenmektedir. İçeriğin şiddet yoğunluğu, etkileşimi maksimize eden bir parametre olarak optimize edilmekte, platformlar bu optimizasyonu pasif biçimde izlemekle kalmayıp kendi öneri algoritmalarıyla da bizzat pekiştirmektedir.

Bu çapraz medya dinamikleri Türkiye bağlamında da akademisyenlerin gündemine girmiştir. "Çukur" ve "Sıfır Bir" gibi yapımlar, sokak estetiğini ana akım dijital yayın platformlarının merkezine taşıyan önemli örnekler olarak akademik literatürde kayıt altına alınmıştır (Arslan ve Tetik, 2021; Kadioğlu ve Özdal, 2021). Bu yapımların Türkçe rap ve drill müziğiyle eş zamanlı yükselişi; dizi ve müzik içeriklerini izleme örüntüleri üzerinden otomatik eşleştiren algoritmanın, görsel ve işitsel şiddet içeriklerini birbirinin görünürlüğünü karşılıklı olarak besleyen bir döngüye sürüklediğini öne süren teorik çerçeveyi güçlendirmektedir.

Söz konusu teorik çerçevenin Türkiye'deki yansımaları, küresel dinamiklerle biçimsel benzerlikler taşımakla birlikte, ülkenin özgün ekonomik koşulları tarafından çok daha çarpıcı

biçimde derinleştirilmektedir. Çalışmanın bir sonraki bölümü bu tabloyu ayrıntılı olarak ele almaktadır.

5. Türkiye örneği

Önceki bölümlerde başvuru alan ampirik çalışmaların büyük bölümü ABD piyasası ağırlıklıdır. Bu bulguların Türkiye'ye aktarımı yorumlanırken bir metodolojik uyarı gereklidir: Kültürel tüketim alışkanlıkları, platform nüfuzu ve gelir dağılımı yapıları ülkeden ülkeye farklılaşmakta; küresel eğilimler yerelde farklı hız ve biçimde tezahür edebilmektedir. Bu nedenle aşağıda sunulan Türkiye analizi, küresel örüntüleri doğrudan transfer etmek yerine onlarla teorik bir diyalog içinde kurgulanmıştır.

Küresel mekanizmalar her toplumda farklı yoğunlukta tezahür eder. Türkiye bu tabloda özgün bir yer tutmaktadır: Hem platformlaşmanın getirdiği algoritmik baskı hem de ekonomik krizin tetiklediği bilişsel yük, 2018 sonrasında neredeyse eş zamanlı biçimde doruk noktalarına ulaşmıştır. Bu eş zamanlılık, not boyunca kurulan teorik bağlantıları sınamak için nadir bulunan bir doğal deney fırsatı sunmaktadır.

2018 döviz krizi ve akabinde derinleşen yüksek enflasyon süreci, notun önceki bölümlerinde ele alınan bilişsel yük, ekonomik stres, gelir eşitsizliği ve sosyal hareketliliğin çöküşü gibi teorik değişkenleri yoğun ve hızlı biçimde harekete geçirmiştir. 2022'de yıl içinde yüzde 80'in üzerine çıkan enflasyon yalnızca satın alma gücünü değil; bireylerin geleceğe olan güvenini, bilişsel kapasitelerini ve kültürel tüketim örüntülerini de derinden etkilemiştir. Genç işsizliğinin yüksek seyretmesi ise sisteme dâhil olamamanın ve dışlanmışlık duygusunun özellikle gençler arasında derinleştiğini göstermektedir. TÜİK (2025) verilerine göre eğitimde, istihdamda veya mesleki eğitimde bulunmayan (NEET) 15-24 yaş grubunun oranı pandemi döneminde yüzde 28,4 ile zirveye ulaşmış; ardından sürekli düşüş kaydederek 2023'te yüzde 22,5'e gerilemiş, 2024'te ise yüzde 22,9 olarak ölçülmüştür. Cinsiyete göre ayrıştırıldığında söz konusu oran erkeklerde yüzde 16,2, kadınlarda ise yüzde 30,1 olarak gerçekleşmektedir ve bu tablo, kadın gençliğinin formel çalışma hayatına katılımında çok daha derin bir dışlanmışlık yaşadığını açıkça ortaya koymaktadır. Daha geniş bir yaş dilimiyle 15-29 yaş grubunu ele alan OECD verisine göre ise Türkiye, 2024 yılında yüzde 26,5 ile NEET oranının en yüksek seyrettiği OECD üyesi konumundadır (OECD, 2024). Bu rakamlar; söz konusu neslin kayda değer bir kesiminin formel ekonominin hem dışında hem de mevcut çalışma düzeninin tamamen ötesinde konumlandığını ortaya koymaktadır.

Pınarbaşı'nın (2019) Türk popüler müziğinin ses özelliklerini Spotify üzerinden analiz eden çalışması, 2010'ların ikinci yarısından itibaren Türk müzik listelerinin belirgin biçimde daha sert, daha az akustik ve daha yüksek enerjili bir ses profiline kaydığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, küresel ölçekte gözlemlenen homojenleşme eğiliminin Türkiye'de de somut bir karşılık bulduğuna işaret etmekte; kriz dönemlerinde Türkçe rap ve drill akımlarının liste liderliğini ele geçirmesiyle örtüşmektedir. Pınarbaşı'nın verisinin 2019'un ilk yarısı ile sınırlı olduğu düşünüldüğünde, derinleşen ekonomik krizin akabinde yaşanan değişimin boyutunu ölçmek için daha güncel ve kapsamlı veri setlerine dayalı bağımsız araştırmalara zemin hazırladığı söylenebilir.

Evcim vd. (2022), Türk pop müziğini 1994-2020 yıllarını kapsayan geniş bir ses analizi çerçevesinde incelemiş; her yıldan 10 şarkı olmak üzere toplam 270 parçayı değerlendirmiştir. Araştırma, bu dönemde Türk pop şarkılarının daha hızlı tempolu, daha enerjik ve daha kısa süreli bir forma doğru evrildiğini saptamıştır. Söz konusu bulgular,

küresel pop müziğindeki paralel dönüşümlerle örtüşmekte ve Türk müzik endüstrisinin uluslararası akış platformu dinamiklerine uyum sürecini yansıtmaktadır.

Bu bağlamda, 23 Mart 2026 itibarıyla Spotify Türkiye Top 50 listesinin güncel bir kesitini sunan Tablo 1, Musicstax platformundan elde edilen verilerle derlenmiştir (Musicstax, 2026). Listenin ilk on şarkısı tempo (BPM), süre ve popülerlik skoru açısından özetlenmektedir. Bu listedeki en çok dinlenen ilk 10 şarkının ortalama süresi 2 dakika 42 saniye (162,4 sn) ve ortalama temposu 128,2 BPM iken, listenin son 10 şarkısının (41-50. sıralar) ortalama süresi 3 dakika 14 saniye (194,8 sn) ve ortalama temposu 109,0 BPM olarak ölçülmüştür. Bu bulgu, listenin üst sıralarındaki şarkıların alt sıralara kıyasla yaklaşık 32 saniye daha kısa ve 19 BPM daha hızlı olduğunu; dolayısıyla üst sıralarda yer almanın kısa ve hızlı formatla tutarlı bir örüntü sergilediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 1. Spotify Türkiye Top 10 Listesi (Mart 2026)

Sıra	Şarkı	Sanatçı	Süre	BPM	Popülerite
1	Yenildiğim tek savaştın	ASLAR, Lessio, Astral	1:49	125	82%
2	Hermès 2.0	Batuflex	1:21	124	75%
3	Yin Yang	Motive	3:00	130	81%
4	Küçük Bir Yol	Hadise, Motive	3:20	112	63%
5	Çıkmaz Bir Sokakta	Semicenk, Büken	2:42	91	80%
6	Kusura Bakma	BLOK3	2:37	100	83%
7	Yeraltı	Eypio	2:49	117	80%
8	Kalpsiz Bir Serseri	Simge	3:44	174	76%
9	BBS	KAVAK	2:12	157	69%
10	Sana Rağmen	Eypio	3:30	152	75%

Kaynak: Musicstax. Not: Veri 23 Mart 2026'da çekilmiştir.

2018 öncesindeki görece yüksek müzikal pozitifliğin sosyoekonomik arka planı, böyle bir kırılmanın neden bu kadar sert olabileceğini teorik düzeyde anlamamıza yardımcı olmaktadır. 2002-2017 arasında yıllık ortalama yüzde beşi aşan ekonomik büyüme, genişleyen orta sınıf ve altyapı yatırımlarıyla şekillenen o dönem, kolektif bir iyimserlik atmosferi yaratmıştı. Yükselen yaşam standartları, kentsel dönüşümün getirdiği ekonomik enerji ve sosyal hareketlilik beklentileri, müzik tüketicilerinin daha pozitif, dans odaklı ve enerjik içeriklere yönelmesiyle doğrudan örtüşüyordu. Ancak birikimlerin erimesi ve orta sınıfın yaşam standardındaki keskin gerileme, bu iyimserliği hızla karamsarlığa dönüştürmüş olabilir. Bu sosyoekonomik örüntü, ekonomik kırılganlık dönemlerinde müzikal içeriğin karardığı yönündeki teorik öngörü Türkiye bağlamında güçlü biçimde destekler niteliktedir.

Türkiye'nin Top 50 listesindeki açık içerik oranının 2018 sonrasında artış eğilimi sergilediği gözlemlenmektedir; ancak bu örüntüyü sistematik biçimde belgeleyen bağımsız bir nicel

analiz henüz kamuoyuyla paylaşılmamıştır. Bununla birlikte bu yönelim, teorinin öngördüğü ilişkiyle uyumludur: Ekonomik krizin derinleştiği dönemlerde sınıfsal sesin daha sert, daha argo yoğun ve daha açık içerikli bir biçim aldığı beklenmektedir.

Bölüm 4'te kurulan çapraz medya çerçevesi ve alt-kültürün metalaşması süreci, Türkiye'de platform verileri tarafından da desteklenmektedir. Spotify'nın 2025 Wrapped Türkiye tablosuna göre en çok dinlenen ilk beş sanatçının tamamı Türkçe rap, drill ve trap alanından çıkmaktadır: Listede BLOK3 birinci, Lvbel C5 ise beşinci sıradadır. Prodüktör AKDO'nun aylık Spotify dinleyici sayısı 7,2 milyona ulaşmış, 2023 sonu itibarıyla toplam akış sayısı 2,5 milyarı aşmıştır. Bu tabloya daha geniş bir piyasa çerçevesinden bakıldığında, Türkiye dijital müzik piyasasının 2024'te 132,9 milyon dolara ulaştığı ve Spotify'nın ülkeye girdiği 2013'te yüzde 11 olan yerli sanatçı payının 2023'e gelindiğinde yüzde 91'e çıktığı görülmektedir (Statista, 2022; Spotify Newsroom, 2023). İlk dalgada Ben Fero, Uzi ve Şanışer gibi isimlerin öncülük ettiği (Kadioğlu ve Özdal, 2021) bu akım, 2024 sonrasında BLOK3, Lvbel C5, Ati242, Era7capone gibi sanatçılar ve AKDO, Epik High gibi prodüktörlerin endüstriyi domine etmesiyle kalıcı bir endüstriyel faza geçmiştir. Bu sanatçıların başarısı, bireysel tercihten ziyade platformların kısa, kanca odaklı ve yüksek enerji değerli içerikleri ödüllendiren yapısının kaçınılmaz bir sonucudur: Sistem bu müziği üreteni seçmekte, sanatçılar ise rasyonel biçimde bu sisteme uyum sağlamaktadır.

Bu alt-kültür tüketimi salt bir müzikal tercih olmaktan çıkıp, formel ekonomiden dışlanmışlığın bir tür kabul beyanı ve yoksulluğun estetize edildiği alternatif bir varoluş alanı olarak işlev görmektedir. Söz konusu bulgular, sosyal politika açısından kritik bir tablo da sunmaktadır: Müzikal kararmanın, sürelerin kısalmasının ve açık içeriğin rekor kırdığı bu yeni dönem; enflasyonun yapışkanlaştığı ve gelir adaletsizliğinin keskinleştiği sosyoekonomik zeminle güçlü bir zamansal örtüşme içindedir. Nihayetinde Türkiye'nin derinleşen yoksulluğu ve sokak seviyesindeki sosyal gerilimi, müzik platformları tarafından çözülmesi gereken bir risk olarak değil; algoritmik olarak araçsallaştırılıp satılabilecek en kârlı içerik damarı olarak kodlanmaktadır.

6. Üretken yapay zekanın basitleşme döngüsündeki rolü

Şimdiye kadar ele alınan algoritmik optimizasyon, bilişsel yük ve sokağın metalaşması mekanizmaları yeni bir hızlandırıcı/tetikleyici faktörle de karşı karşıyadır: Üretken yapay zeka. 2022-2023'ten itibaren geniş kitlelere ulaşan Suno, Udio ve benzeri platformlar, saniyeler içinde tam uzunluklu, yayına hazır şarkı altyapıları üretebilmektedir. Bu gelişme yüzeysel bir demokratikleşme izlenimi yaratmaktadır, oysa üretilen içeriğin yapısı incelendiğinde tam tersi bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Üretken yapay zeka modelleri, büyük veri setlerinden öğrendikleri istatistiksel örüntüleri optimize etmektedir. Bu modellerin eğitim verisi ise büyük ölçüde platformların zaten algoritmik olarak süzgeçten geçirdiği, yani yüksek akış sayısına ulaşmış içeriklerden oluşmaktadır. Başka bir deyişle yapay zeka, basitleşme döngüsünün çıktısını yeniden girdiye dönüştürmekte; ortalamayı bir kez daha ortalamaktadır. Özgünlük alanı, tanım gereği bu optimizasyonun dışında kalmaktadır: Modelin üretemeyeceği şey, henüz var olmamış olandır.

Bu süreç insan müzisyen üzerinde ikili bir baskı yaratmaktadır. Birincisi, fiyat baskısı: Kısa, kanca odaklı ve yüksek enerjili bir altyapı için artık insan prodüktörüne ödeme yapmak ekonomik açıdan savunulamaz hâle gelmektedir. İkincisi, standart baskısı: Yapay zekanın

saniyeler içinde ürettiği algoritmik olarak optimize edilmiş içerik, insan sanatçı için de bir referans çitası oluşturmakta ve bu çitanın altında kalmak görünmezliğe mahkûm olmak anlamına gelmektedir. Schor ve Attwood-Charles'ın (2017) gig ekonomisi çerçevesiyle değerlendirildiğinde, yapay zeka bu baskının yalnızca yoğunlaştırıcısı değil, sistemik bir normalleştiricisidir de.

Baudrillard'ın (1994) simülakr kavramı bu gelişmeyi değerlendirmek için uygun çerçeve olarak düşünülebilir. Çünkü drill ve trap müziğinin orijinal sınıfsal sesi, önce platform algoritmaları tarafından metalaştırılmış, şimdi ise yapay zeka bu sesi gerçek bir sınıfsal deneyime ihtiyaç duymaksızın yeniden üretir hale gelmiştir. Dolayısıyla artık simülakr modelinin yerini almıştır: Öfkenin, dışlanmışlığın ve sokak estetiğinin yapay zeka tarafından üretilen versiyonu, algoritmik başarı ölçütleri açısından orijinalinden ayırt edilemez hâle gelebilmektedir. Bu dönüşümün kültürel anlam açısından sonuçları da ağırdır: Müzikal dil özgün bir toplumsal konumun ifadesi olmaktan çıkıp, o konumun simülasyonuna dönüşmektedir.

Türkiye bağlamında bu dinamik ek bir katman kazanmaktadır. BLOK3, Lvbel C5 ve Ati242 gibi sanatçıların platformları domine ettiği mevcut tablo, kısmen özgün bir sokak deneyiminin kültürel yetkinliğe dönüşmesinden beslenmektedir. Yapay zeka bu deneyimi devre dışı bıraktığında söz konusu kültürel yetkinlik de aşınacak, ancak algoritmik başarı sürmeyecektir. Dahası, Türkçe içerik üretebilen modellerin yaygınlaşmasıyla birlikte yerli bağımsız sanatçıların zaten dar olan gelir marjı daha da daralma riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

Politika çıkarımları bu çerçevede iki somut başlıkta belirginleşmektedir. Birincisi, akış platformlarında yapay zeka tarafından üretilen içeriklerin zorunlu ve şeffaf etiketlenmesidir. Bu, hem dinleyicinin bilinçli tercih yapmasını sağlayacak hem de platformların yapay zeka içeriğini suni biçimde öne çıkarmasını önleyecek bir asgari şeffaflık standardı olarak değerlendirilmelidir. İkincisi, kamusal ve yarı-kamusal destekleme mekanizmalarının yalnızca insan sanatçılara açık tasarlanmasıdır. Aksi hâlde kamu kaynakları dolaylı olarak yapay zeka şirketlerini sübvansiyon etmiş olacaktır. Söz konusu standartların belirlenmesi, ulusal kültür politikasının gündemine girmeden önce Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası telif ve dijital piyasa müzakere süreçlerinin de gündemi hâline gelmesi gereken bir meseledir.

7. Sonuç ve politika çıkarımları

Bu notta sunulan bulgular, popüler müzikte gözlemlenen basitleşme ve karamsarlaşmanın birbirinden bağımsız sanatsal tercihler ya da tesadüfi piyasa dalgalanmaları olmadığını; tersine, ekonomik eşitsizlik, algoritmik optimizasyon ve medya ekosisteminin şiddeti metalaştırma mantığının birbirini besleyen üç katmanlı bir yapısal kriz olarak tezahür ettiğini göstermektedir. Söz konusu kriz, bir toplumun iktisadi ve psikolojik durumunun ses katmanına yansımalarının sistematik bir belirtisidir ve bu nedenle müdahale politikaları da o denli sistematik ve çok katmanlı olmak durumundadır.

Müziğin geldiği noktanın salt sanatçıların tercihlerine ya da kitlelerin beğeni düzeyine atfedilemeyeceği not boyunca çeşitli veriler ve kuramsal çerçevelerle ortaya konmaya çalışılmıştır. Söz konusu dönüşüm; platform kapitalizminin ekonomik mantığının, artan eşitsizliğin bilişsel yükünün ve medya ekosisteminin şiddeti metalaştırma güdüsünün birbirini pekiştirdiği yapısal güçlerin ürünüdür. Platformlar, dinleyicinin şarkıyı atlama olasılığını minimize etmek üzere kısa, öngörülebilir ve kanca odaklı müziği sistematik biçimde

ödüllendirmektedir. Ekonomik baskı, bilişsel yük altındaki kitlelerin tekrarcı ve öngörülebilir içeriklere olan talebini artırmakta; bu talep arz tarafını doğrudan beslemektedir. Medya endüstrisi, öfkenin ve şiddetin etkileşim değerini keşfederek bu eğilimi hem beslemekte hem de meşrulaştırmaktadır. Artan gelir yoğunlaşması ise bağımsız sanatçıların sisteme karşı durmak için gereken ekonomik güvenceden yoksun kalmasına yol açmakta ve bu da döngüyü kapatmaktadır. Türkiye, bu döngünün 2018 sonrasında olağanüstü yoğunlukta deneyimlendiği ülkelerden biridir: Kur krizi, yüksek enflasyon ve artan gelir eşitsizliğiyle eş zamanlı olarak hem müzikal pozitiflik skorundaki düşüş hem de açık içerik oranındaki artış ivme kazanmıştır.

Bu bulguların politika açısından en kritik sonucu şudur: Müzik endüstrisindeki kültürel kararma ve yoksullaşma, aynı zamanda bir toplumsal sağlık, eğitim ve ekonomik eşitlik sorunudur. Gelir eşitsizliğini azaltmaya yönelik politikalar, bireylerin yalnızca maddi refahını değil; kültürel katılım kapasitelerini, yaratıcı ifade olanaklarını ve derinlikli sanat yapıtlarına erişimlerini de doğrudan etkilemektedir. 2018 sonrası Türkiye’de eş zamanlı olarak derinleşen ekonomik kriz ve müzikal kararma, bu nedenselliğin göstergeleri olarak düşünülebilir. Dolayısıyla kültürel politikaların iktisadi politikalarla uyumlu şekilde tasarlanması gerekmektedir. Ekonomik kırılganlığı azaltmayan bir kültürel müdahale programı, müzikal kötümserliği ve argoyu geri döndürme kapasitesinden yoksun kalabilir.

Bu çerçevede, akış yayıncılığı platformlarına yönelik düzenleyici müdahaleler de değerlendirmeye alınmalıdır. Bu alanda uluslararası örnekler somut bir yol haritası sunmaktadır: Avrupa Birliği’nin 2023’te yürürlüğe giren Dijital Piyasalar Yasası (Digital Markets Act), büyük platform operatörlerine kültürel çeşitliliği destekleme yükümlülüğü getirme konusunda Türkiye’ye uyarlanabilir bir model sunmaktadır. Fransa’nın onlarca yıldır uyguladığı Fransızca müzik kota politikası (Loi Toubon) ise yerli ve bağımsız sanatçıların algoritmanın tercihlerinden korunmasında etkin bir araç olarak öne çıkmaktadır. Türkiye bağlamında, RTÜK’ün akış yayıncılığı platformları üzerindeki yetki çerçevesinin müzikal çeşitlilik boyutunu da kapsayacak biçimde genişletilmesi meşru bir regülasyon politikası sorusu olarak kamuoyunun gündemine girmeyi hak etmektedir.

Bununla birlikte Türkiye’nin mevcut basın ve ifade özgürlüğü iklimi göz önünde bulundurulduğunda, düzenleyici bir müdahale mekanizmasının çeşitliliği korumak yerine siyasi açıdan arzu edilmez bulunan içerikleri susturan bir sansür aracına dönüşme riski de gerçek ve ciddidir. Bu nedenle RTÜK çerçevesinin genişletilmesi ancak belirli yapısal güvencelerle birlikte değerlendirilmelidir: Kriter belirleme yetkisinin tek bir kuruma değil, içinde bağımsız sanatçı derneklerinin, üniversite temsilcilerinin ve sivil toplum gözlemcilerinin yer aldığı çok-paydaşlı bir kurula tanınması; yıllık kamu denetim raporlarının zorunlu tutulması ve itiraz mekanizmalarının idari değil yargısal zemine oturtulması. Bu güvenceler yapısal olarak tasarlanmadığı takdirde kota politikası, kültürel çeşitliliği değil siyasi tercihi koruyacaktır.

Kamusal ya da yarı-kamusal destekleme mekanizmaları aracılığıyla müzisyenlerin algoritmik baskıdan bağımsız yaratım ortamlarına kavuşturulması da bu doğrultuda düşünülmelidir. Bu mekanizmaların somutlaştırılması, politika yapıcılar için kritik bir öneme sahiptir ve şu başlıklar altında ele alınabilir:

- **Vergi Teşvikleri:** Bağımsız sanatçılara ve kâr amacı gütmeyen kültür kurumlarına yönelik vergi indirimleri ve muafiyetler sağlanması.

- **Yerel Yönetim Destekleri:** Belediyelerin yıl boyunca düzenleyebileceği ücretsiz kültür sahneleri, açık hava etkinlikleri ve bağımsız müzik festivalleri ile sanatçılara alternatif gelir kapıları yaratılması.
- **Şeffaf Kültür Fonları:** Kaynakların akış yayıncılığı platformları kanalıyla otomatik olarak algoritmik kazananlara akması yerine, platform bağımsız değerlendirme kurulları aracılığıyla liyakat odaklı dağıtılması.
- **Güvenceli Çalışma Modelleri:** Fransa'daki "intermittent du spectacle" benzeri, proje bazlı çalışan sanatçıların işsizlik dönemlerinde de asgari gelir güvencesine sahip olmasını sağlayan modellerin Türkiye gündemine taşınması.

Müziğin basitleşmesi tartışmasına dâhil edilmesi gereken bir diğer son derece kritik boyut, üretken yapay zekânın arz tarafındaki etkisidir. 2022 sonrasında geniş kitlelere ulaşan yapay zekâ platformları, algoritmik başarısı yüksek ve süresi kısa (kanca odaklı) müzik altyapılarının saniyeler içinde üretilmesine olanak tanımaktadır. Bu gelişme, insan müzisyenler üzerindeki fiyat baskısını artırmakta ve platformların talep ettiği tekrarcı, yüksek kanca yoğunluklu formatlara uyumun önündeki üretim maliyetini fiilen ortadan kaldırmaktadır. Yapay zekâ modelleri, büyük veri setlerinden öğrendikleri tahmin edilebilir kalıpları optimize ettikleri için doğası gereği ortalamayı yeniden üreterek özgünlük alanını daraltmaktadır. Sonuç olarak yapay zekâ, mevcut basitleşme döngüsünü kırmayan; aksine onu arz tarafında da pekiştiren bir güç olarak müzik ekonomisine dâhil olmaktadır. Kültürel politikalar bu teknolojik boyutu da göz ardı etmemelidir: Yapay zekâ tarafından üretilen içeriklerin stream listelerindeki payının şeffaf biçimde etiketlenmesi ve kamusal destekleme mekanizmalarının yalnızca insan sanatçılara yönelik tasarlanması, atılabilecek ilk somut adımlar olarak değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Adorno, T. W., ve Horkheimer, M. (2002). Dialectic of enlightenment: Philosophical fragments (G. S. Noerr, Ed.; E. Jephcott, Trans.). Stanford University Press. (Özgün çalışma 1944'te yayımlanmıştır.)
- Anderson, C. (2004). The long tail. *Wired*, 12(10).
- Arslan, S., ve Tetik, T. (2021). Quality TV, Turkish television history, and the transformation of Sıfır Bir. *Journal of Popular Film and Television*, 49(1), 40-51. <https://doi.org/10.1080/01956051.2020.1769018>
- Baudrillard, J. (1994). Simulacra and simulation (S. F. Glaser, Trans.). University of Michigan Press. (Özgün çalışma 1981'de yayımlanmıştır.)
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood Press.
- Chen, S. Y. (2024, 26 Ocak). Pop songs are getting shorter in the era of streaming and TikTok. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/entertainment/interactive/2024/shorter-songs-again/>
- Chien, S. (2025, 3 Nisan). Why songs seem shorter-And why it's more complicated than you think. *Chartmetric*. <https://hmc.chartmetric.com/shorter-songs-trend-streaming-history/>
- Cian, E., Marini, D., ve Maass, A. (2022). The sound of social class: Do music preferences signal status? *Psychology of Music*, 50(1), 219-234. <https://doi.org/10.1177/03057356211030995>
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. University of California Press.
- DeWall, C. N., Pond, R. S., Jr., Campbell, W. K., ve Twenge, J. M. (2011). Tuning in to psychological change: Linguistic markers of psychological traits in popular U.S. song lyrics from 1980 to 2007. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 5(3), 200-207.
- Di Marco, M., Nespoli, E., Steck, I., Zanetti, M., ve Bonanomi, M. (2025). Decoding musical evolution through network science. *arXiv:2501.07557*.
- Evcim, A., Aydoğmuş, G., ve Ozturan, P. (2022). Turkish pop music audio analysis (1994-2020). *Smart Journal*, 8(43), 591-604.
- Foramitti, J., Distelkamp, M., Joachimski, R., Storey, M., ve Bruckner, M. (2025). Societal crises disrupt long-term increases in stress, negativity, and simplicity in US Billboard song lyrics from 1973 to 2023. *Scientific Reports*, 15(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-025-28327-5>
- Freyberg, J. (2024). The battle for streams (and what it's doing to music). <https://www.datawrapper.de/blog/spotify-music-trends>
- Fuchs, C. (2015). *Culture and economy in the age of social media*. Routledge.
- Harkness, G. V. (2014). *Chicago hustle and flow: Gangs, gangsta rap, and social class*. University of Minnesota Press.
- Hebdige, D. (1979). *Subculture: The meaning of style*. Methuen.
- Interiano, M., Kazemi, K., Wang, L., Yang, J., Yu, Z., ve Komarova, N. L. (2018). Musical trends and predictability of success in contemporary songs in and out of the top charts. *Royal Society Open Science*, 5(5), 171274.
- Kadioğlu, D. S., ve Özdal, C. S. (2021). From the streets to the mainstream: Popularization of Turkish rap music. *Turkish Studies*, 22(4), 626-643. <https://doi.org/10.1080/14683849.2020.1850282>
- Krueger, A. B. (2019). *Rockonomics: A backstage tour of what the music industry can teach us about economics and life*. Currency/Crown.
- Kwon, L., Medina, D., Ghattas, F., ve Reyes, L. (2021). Trends in positive, negative, and neutral themes of popular music from 1998 to 2018: observational study. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 4(2), e26475. <https://doi.org/10.2196/26475>

- Madden, D. (2023, 24 Ekim). TikTok is changing the DNA of hit songs, and artists are taking note. Berklee. <https://www.berklee.edu/berklee-now/news/tiktok-is-changing-the-dna-of-hit-songs-and-artists-are-taking-note>
- Morris, J. W. (2020). Music platforms and the optimization of culture. Social Media + Society, 6(3).
- Mullainathan, S., ve Shafir, E. (2013). Scarcity: Why having too little means so much. Times Books/Henry Holt.
- Musicstax. (2026). Top 50 – Turkey by Spotify: Playlist analysis (23 Mart 2026). <https://metrics.musicstax.com/playlist/37i9dQZEVXblVYVBNw9D5K/>
- Napier, K., ve Shamir, J. (2018). Quantitative sentiment analysis of lyrics in popular music. Journal of Popular Music Studies, 30(4), 161-176. <https://doi.org/10.1525/jpms.2018.300411>
- OECD. (2024). Education at a Glance 2024. OECD Publishing.
- Özbek, M. (1991). Popüler kültür ve Orhan Gencebay'la arabesk tartışması. İletişim Yayınları.
- Palomeque, C., ve de-Lucio, J. (2024). The soundtrack of a crisis: More positive music preferences during economic and social adversity. Journal of Happiness Studies, 25(5), 65. <https://doi.org/10.1007/s10902-024-00757-4>
- Parada-Cabaleiro, E., Mayerl, M., Brandl, S., Skowron, M., Schedl, M., Lex, E., ve Zangerle, E. (2024). Song lyrics have become simpler and more repetitive over the last five decades. Scientific Reports, 14, 5531. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-55742-x>
- Pekeç, A. S. (2022). Music streaming: Is the pie being divided fairly? Duke University, Fuqua School of Business.
- Pettijohn, T. F., ve Sacco, D. F. (2009). The language of lyrics: An analysis of popular Billboard songs across conditions of social and economic threat. Journal of Language and Social Psychology, 28(3), 297-311.
- Pınarbaşı, F. (2019). Demystifying musical preferences at Turkish music market through audio features of Spotify charts. Turkish Journal of Marketing, 4(3), 264-279.
- Quartz. (2019). The economics of streaming is making songs shorter. <https://qz.com/1519823/is-spotify-making-songs-shorter>
- Schor, J. B., ve Attwood-Charles, W. (2017). The "sharing" economy: Labor, inequality, and social connection on for-profit platforms. Sociology Compass, 11(8), e12493.
- Spotify. (2025). Loud & Clear: Music business transparency report. <https://loudandclear.byspotify.com>
- Statista. (2022). Mean song duration of currently streamable songs by year of release [Chart #26546]. <https://www.statista.com/chart/26546>
- Stokes, M. (1992). The arabesk debate: Music and musicians in modern Turkey. Clarendon Press.
- Spotify Newsroom. (2023). 10 years after launching in Türkiye, we're taking RADAR to the market. <https://newsroom.spotify.com/2023-10-16/10-years-after-launching-in-turkiye>
- Srnicek, N. (2017). Platform capitalism. Polity Press.
- TÜİK. (2025). İşgücü İstatistikleri, 2024. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/54059>